

Çocukların Suça Sürüklenmesinde Sosyal Psikolojik Faktörler: Gözden Geçirme Çalışması

Ufuk SARIGÜL*

Derleme Makalesi

ÖZET

Sosyal psikolojik faktörler, çocukların gelişimini hem doğrudan hem de dolaylı etkileyerek davranışlarını ve etkileşimlerini şekillendirebilmektedir. Son yıllarda çocukların suça sürüklenme sürecinde sosyal psikolojik bağlamın etkisine yönelik daha kapsamlı yaklaşımlar benimseyen araştırmalara ihtiyaç duyulduğu açıktır. Sosyal bilimciler, genellikle sosyo-ekonomik düzey, aile ilişkileri, madde kullanımı gibi tek bir faktörün olası etkilerine odaklanarak çocukların suça sürüklenmesine etki eden dinamikleri belirlemeye çalışmaktadırlar. Ancak, çevrenin yapısal ve sosyal özelliklerini bütüncül bir perspektifle ele almak ve buna göre müdahalelerde bulunmak, bu sorunlarla etkili bir şekilde mücadele etmek için gereklidir. Bu çalışmanın amacı, çocukların suça sürüklenmesinde etkili olan sosyal psikolojik faktörlere ilişkin sürecin gözden geçirilmesidir. Çocukların suça sürüklenmesi sürecinde yer alan sosyal psikolojik faktörlerin olumsuz etkileriyle başa çıkmada alan yazında yer alan araştırmaların aktarılması bu çalışmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır. Genel olarak müdahale programlarının, spesifik olarak ise çocukların suça sürüklenmesinde müdahale programlarının olası etkilerinin aktarıldığı bu çalışmada, okul temelli müdahale programlarından da bahsedilmektedir. Suça sürüklenen çocuklara yönelik geliştirilecek müdahale programlarında, iatrojenik zararların önlenmesi ve katılımcıların etiketlenmesinin engellenmesinin önemi, bu çalışmanın vurgulamak istediği bir diğer konudur. Tüm bu özelliklerin ele alınmasının gelecekte gerçekleştirilecek çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma, çocuk ve ergenlerin olumlu sosyal, psikolojik ve gelişimsel süreçlerine katkı sağlamayı amaçlamakta olup bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilecek araştırmalar ve sosyal politikalara yönelik bilgi birikiminin genişletilmesini ve derinleştirilmesini hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Suça sürüklenen çocuk, müdahale programı, önleme.

*Doktora Öğrencisi, Ufuk Sarıgül
Dokuz Eylül Üniversitesi

ORCID: 0000-0001-8981-8295
E-posta: ufuksarigul@hotmail.com

Başvuru Tarihi: 06.01.2025
Kabul Tarihi: 14.01.2025
Yayınlanma Tarihi: 20.06.2025

Atıf: Sarıgül, U. (2025). "Çocukların Suça Sürüklenmesinde Sosyal Psikolojik Faktörler: Gözden Geçirme Çalışması". *BUEFD*, 10(1), 285-296. <https://doi.org/10.70916/buefd.1614686>.

Social Psychological Factors In Juvenile Delinquency: A Review Study

Ufuk SARIGÜL*

Review Article

*PhD Student, Ufuk Sarigül
Dokuz Eylül University

ORCID: 0000-0001-8981-8295
E-mail: uufuksarigul@hotmail.com

Submitted Date: 06.01.2025
Accepted Date: 14.01.2025
Published Date: 20.06.2025

Citation: Sarigül, U. (2025). "Social Psychological Factors In Juvenile Delinquency: A Review Study". *BUEFD*, 10(1), 285-296.
<https://doi.org/10.70916/buefd.1614686>.

ABSTRACT

Social psychological factors can directly and indirectly influence children's development, shaping their behaviors and interactions. In recent years, it has become evident that there is a need for research adopting more comprehensive approaches to the impact of the social psychological context on the process of child delinquency. Social scientists often attempt to identify the dynamics influencing child delinquency by focusing on the potential effects of a single factor, such as socio-economic status, family relationships, or substance use. However, addressing the structural and social characteristics of the environment from a holistic perspective and implementing interventions accordingly is essential for effectively combating these issues. The aim of this study is to review the processes related to the social psychological factors influencing child delinquency. Another objective of this study is to convey research from the literature on coping with the negative effects of social psychological factors involved in the process of child delinquency. This study discusses the potential impacts of intervention programs in general and, specifically, intervention programs aimed at preventing child delinquency, while also addressing school-based intervention programs. The importance of preventing iatrogenic harms and avoiding the stigmatization of participants in intervention programs for child delinquency is another key point emphasized in this study. Addressing all these aspects is expected to contribute to future research. This study aims to support the positive social, psychological, and developmental processes of children and adolescents and seeks to expand and deepen the knowledge base for future research and social policies aimed at achieving this goal.

Keywords: Child delinquency, intervention program, prevention.

Giriş

Bu çalışmada, çocukların suça sürüklenmesinde etkili olan sosyal psikolojik faktörlerin etkisi hem bireysel hem de çevresel boyutlarıyla ele alınacak ve bu faktörlerin olası etkileri incelenecektir. Bu amaç doğrultusunda alan yazında suça sürüklenen çocuklarla ilgili gerçekleştirilen çalışmalar gözden geçirilecektir.

Ergenlik dönemi; bireylerin biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel değişimlerle karşılaştığı kritik bir gelişimsel dönemdir (Sawyer vd., 2018). Bu dönemde çocuklar, fiziksel ve cinsel gelişimlerinin yanı sıra kimlik oluşturma ve özerkleşme çabalarıyla çeşitli zorluklarla karşılaşabilirler. Bu karmaşık gelişim süreci, çevresel faktörlerle birleştğinde ergenlik dönemindeki bireylerin davranışlarını şekillendiren belirleyici bir faktöre dönüşebilir.

Kritik bir gelişimsel dönem olan ergenlik döneminde, çocukların suça sürüklenme riski artabilmektedir (Bülbül ve Doğan, 2016). Biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlerin neden olduğu belirsizlik, çocukların yasalarca suç sayılan davranışları sergileme olasılığını artırabilir. Aile ilişkileri, okul, akran etkisi ve sosyal faktörler, çocukların suça sürüklenme süreçlerinde gözlemlenen süreçleri daha da karmaşık hale getirebilir.

Suç ve suçu açıklayan bireysel, çevresel ve sosyal etmenler hem araştırmacılar için hem de içinde yaşanılan toplumlar için önemli çıktıları olan çok katmanlı bir olgudur (Reid, 2011). Bu nedenle suç ve suç davranışı bütüncül bir bakış açısıyla tanımlanmalıdır (Bartol ve Bartol, 2021). Suç davranışı, mevcut toplumsal normlara ve kurallara aykırı olarak gerçekleştirilen davranışların tamamını tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır (Morgado, 2020).

Suç çalışmalarında sıklıkla ele alınan konulardan birini de suça sürüklenen çocuk konularına odaklanan çalışmalar oluşturmaktadır. Suça sürüklenen çocuk kavramı, on sekiz yaşın altında olan ve konusu hukuki sistem içerisinde ceza gerektiren eylemleri gerçekleştiren kişileri tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır (Karataş ve Mavili, 2019). Bu tanım, suça sürüklenen çocuk kavramını diğerlerine az ya da çok ciddi zarar veren davranışlar olarak kabul edilen antisosyal davranışlarla ilişkilendirmektedir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda da suça sürüklenen çocuk tanımlaması farklılaşmakta ve suça sürüklenen çocuk "kanunlara göre hakkında ceza soruşturması veya kovuşturması yürütülen çocuk" olarak ifade edilmektedir (Çocuk Koruma Kanunu, 2005). Adli süreç içerisinde, suça sürüklenen çocuk tanımının yaş unsuru, koruyucu ve destekleyici tedbirler, cezai ehliyet ve sorumluluklar, eğitim ve rehabilitasyon odaklı yaklaşım gibi faktörler bakımından diğer suç davranışı ve suçlu tanımlamalarından farklılaşması söz konusudur. Bu nedenle konu yalnızca hukuki bir alan olarak değil, aynı zamanda çok boyutlu çıktıları olan bir süreçte gerçekleşmektedir.

Suçta sürüklenen çocuk sayısındaki artış, yalnızca Türkiye'nin değil, dünya genelinde birçok ülkenin karşılaştığı önemli bir sosyal sorun hâline dönüşmüştür. Türkiye İstatistik

Kurumu (2023) verilerine göre 2021 yılında yaklaşık 133 bin çocuğun suça sürüklenmiş olduğu ve bu çocukların %36,6'sının yaralama, %27,2'sinin hırsızlık, %5,1'inin ise uyuşturucu madde kullanma, satma veya satın alma, %3,8'inin ise cinsel suçlar gibi çeşitli suçları işlediği anlaşılmaktadır. Adalet Bakanlığı istatistiklerine göre ise 2023 yılında suça sürüklenen çocuklarla ilgili yürütülen iş ve işlemler kapsamında toplam 262.927 soruşturma dosyasını açıldığı görülmektedir (Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2023).

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma 2030 Eylem Planı da bu soruna dikkat çekmekte, 'Gençlerin Suça Karşı Dayanıklılığını Güçlendirmek' başlıklı eylem planıyla (alınması gereken tedbirler konusunda) ülkelere tavsiyelerde bulunmaktadır (United Nations Office on Drugs and Crime, 2021). Kaldı ki suça sürüklenen çocuk sorunu, yalnızca çocuklarla ilgili sorun olarak görülmemelidir. Suça sürüklenen çocuk sorunu bireysel, sosyal, kültürel ve toplumsal boyutları düşünüldüğünde küresel bir tehdit unsuru haline dönüşmüştür.

Suçta Sürüklenen Çocuk Araştırmaları

Suçta sürüklenen çocuk olgusu, çok uzun yıllardır sosyoloji, psikoloji, hukuk, kriminoloji ve sosyal hizmetler gibi geniş bir alanda araştırmacılar tarafından çalışılmaktadır (Altınsoy ve Kara, 2022; Kayma ve Gökler, 2021; Lokmanoğlu vd., 2024; Yüksel, 2024). Bu nedenle çocukların suça sürüklenme sürecinde var olan sorunların bütüncül olarak tüm boyutlarını ortaya koymak ile var olan sorunlarla mücadele etmek ve sosyal fayda sağlamak önemli bir yer tutmaktadır.

Andrews ve Bonta (2010) tarafından oluşturulan suçun sosyal psikolojik modeline göre geçen on iki yıllık sürede küçük yaşlarda gözlemlenen antisosyal davranış, olumsuz ebeveyn ve aile yaşantıları, bireysel özellikler (saldırganlık, zayıf problem çözme becerileri, öfke vb.), okul ve mesleki başarısızlık, suçlu olan akranlarla artan etkileşim, antisosyal tutumların olumlu algılanması gibi etkenler suç davranışını ortaya çıkaran risk faktörlerindendir. Ayrıca Kennedy ve arkadaşları (2020) tarafından suç davranışında etkili olan risk faktörleri; (1) psikiyatrik tanılar ve kişilik özellikleri, (2) alkol ve madde kullanımı, (3) travmatik yaşam olayları, (4) akran etkisi, (5) bilişsel özellikler, (6) çevresel ve (7) biyolojik özellikler şeklinde kategorize edilmiştir.

Suçta sürüklenme bakımından kritik bir önemde olan ergenlik döneminde suç davranışı, çeşitli sosyo-kültürel değişkenlere bağlı olarak normatif etkiyle gerçekleşebilmektedir. Örneğin, çocukların yaşadıkları mahallelerde hırsızlık ya da şiddet olayları gibi davranışların yaygın görülüyor olması, bu tür davranışların sosyal bağlam içerisinde normal ve kabul edilebilir olduğu algısını kuvvetlendirebilir. Çoğu çocuk ve ergen, gelişimsel dönemlerine özgü davranışlarıyla saldırı, yaralama, hırsızlık, tehdit, hakaret, alkol ve narkotik ilaç kullanımı, zorunlu eğitimden veya okuldan ayrılma ve cinsel suçlar gibi konusu suç olan antisosyal davranışları gerçekleştirebilmektedirler (Rode vd., 2024). Erten ve Yazar (2024), çocukların suça sürüklenme sebeplerini ve çocuklar tarafından en sık işlenen suçları Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine dayanarak incelemişlerdir. Betimsel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan araştırmanın

sonuçlarına göre salgınlar, ekonomik koşullar ve sosyal psikolojik durumlar gibi faktörler özellikle 15-17 yaş grubunda olan çocukların suça sürüklenmesinde etkili olan temel faktörlerdendir.

Hem bireysel hem de toplumsal açıdan ciddi sonuçları olan ve her geçen yıl dinamikleri karmaşıkleşan çocukların suça sürüklenmesi sorunu ile mücadelede, sosyal psikolojik risk faktörlerinin belirlenmesinin önemi giderek artmaktadır. Alan yazın incelendiğinde ailede suç işlemiş ebeveynin varlığı (Öğüt vd., 2020), aile içi sorunlar, düşük sosyo-ekonomik düzey ve okulla ilgili sorunlar (Aazami vd., 2023), aileden algılanan sosyal destek (Güneş, 2019), benlik saygısı ve empati kurma düzeyi (Alpaslan, 2022), risk alma davranışı ve problem çözme becerisi (Öztürk, 2013), psikolojik semptomlar ve benlik uyum düzeyleri (Arıkan, 2021) ve akran etkisi (Yüce, 2019) gibi faktörler çocukların suça sürüklenmesinde etkili olduğu belirtilen değişkenlerdendir.

Bu faktörlerin yanı sıra günümüzde internet, sosyal medya ve diğer bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımına odaklanan çalışmalarda da artış görülmektedir. İnternet ve sosyal medya, çocuk ve ergenlerin bilgiye ve akran gruplarıyla etkileşimlerini her zaman ve her yerden kolayca yapabilmesine imkân sağlamaktadır. Çocuk ve ergenlerin günlük hayatlarının önemli bir parçası haline gelen internet ve sosyal medya, çocuk ve ergenlerin suça sürüklenmelerini, mağdur olmalarını ya da konusu suç unsuru olan içeriklere maruz kalmalarını da beraberinde getirebilmektedir. Çevrimiçi platformlara kolay erişim, anonimlik, suç işleyen akranın varlığı ve suçlunun mağdurdan daha güçlü olduğuna dair algı, öz kontrolün azalması ile çevrim içi çocuk suçluluğunu etkileyen bir diğer faktördür (Marcum vd., 2014).

Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya’da yapılan çalışmalar çocukların suça sürüklenmesi ile internet ve sosyal medya gibi teknolojik gelişmeler arasında karşılıklı bir etkileşime işaret etmektedir (Mlay ve Mpeti, 2023). Söz konusu bu olumsuz etki, okul ve okul kaynaklı sorunların etkisinin artmasını da beraberinde getirebilmektedir. Çocuk ve ergenler arasındaki düşük akademik başarı, okul devamsızlığı ve okul terki, akranlara zarar verici davranışların artması ve zorbalık, sınıfa ve okula aidiyetin düşmesini etkileyen sorunlardan bazılarıdır (Bae, 2017).

Her ne kadar suça sürüklenen çocuk alanındaki araştırmaların büyük bir bölümünü Batı ülkelerinde gerçekleştirilen çalışmalar oluşturuyor olsa da Türkiye’de de çocuk ve ergenlerin suça sürüklenmesini önlemeye yönelik sosyal psikolojik araştırma ve müdahalelerin sayısında artış olduğu gözlemlenmektedir. Aslan’a (2021) göre ise Türkiye’de bu alanda gerçekleştirilen çalışmaların büyük bir bölümünü nicel araştırmalar oluşturmakta ve nitel araştırmalar yok denecek kadar az sayıdadır. Bu durum, özellikle sosyal psikolojik değişkenlerin olası etkilerinin belirlenerek suça sürüklenen çocuklarda gözlemlenen dinamiklerin belirlenmesine ve müdahale çalışmalarına olan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Çocukların Suça Sürüklenmesinde Müdahale Programları

Çocukların suça sürüklenmesinde etkili olan sosyal psikolojik faktörlerin olumsuz etkilerini azaltmada çeşitli yaklaşımlar söz konusudur. Bu yaklaşımlardan biri olan müdahale programları, çocukların suça sürüklenmelerinden önce ve suça sürükledikten sonra da gerçekleştirilebilen çalışmalardan oluşabilmektedir. Bu tür müdahale programlarının temel amacı risk odaklı çalışmalar ile çocuk ve ergenlerin suça sürüklenmelerinin önlenmesinin yanı sıra pozitif yaşam becerileri aracılığıyla çocuk ve ergenlerin olumlu günlük yaşam becerileri kazanmalarınıdır (Topçuoğlu, 2014).

Müdahale programları, bireysel ve toplumsal sorunlar ortaya çıkmadan önce uygulanabilir. Ancak alan yazınında gerçekleştirilen müdahale programlarına bakıldığında program içeriği ve gerçekleştirilme zamanı araştırmacılara göre farklılaşabilmektedir. Müdahale programları tüm grubun üyelerine gerçekleştirilebildiği gibi risk grubunda yer alanlara yönelik (seçici önleme), problem duruma yönelik (sorunun tekrar ortaya çıkmasını önleme), tüm topluluğa hitap edecek şekilde (evrensel önleme) çeşitli biçimlerde gerçekleştirilebilir (Çorapçı ve Doğan, 2023).

Müdahale programları, çocukların suça sürüklenmeleriyle mücadele etme sürecinde de önemli bir yer tutmaktadır. Loeber ve arkadaşlarının (2003) da belirttiği üzere, suça sürüklenme riski olan çocuk ve ergenlere, içinde bulundukları gelişim dönemlerinde karşılaşacakları sorunlarla başa çıkabilmelerine katkı sağlayacak beceriler kazandırmak suçun ortaya çıkmasını önleyebilmektedir. Müdahale programlarının temel amacı, çocuk ve ergenlerin çeşitli risk faktörleri dolayısıyla zarar görmelerini önlemek ve günlük yaşam becerilerini artırarak psikolojik sağlamlıklarını ve sosyal işlevsellik düzeylerini artırmaktır (Osher vd., 2003). Bireysel ve toplumsal düzeydeki etkilerinin azaltılması çabası, çocukların suça sürüklenmelerinin önlenmesi amacıyla gerçekleştirilecek işlevsel müdahale programlarına olan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır.

Werner-Seidler ve arkadaşlarına (2021) göre risk faktörleri taşıyan gençlere yönelik problemin çözümü odaklı önleme programları diğer müdahale programlarına nazaran daha işlevsel ve yüksek etki büyüklüğüne sahip olabilmektedir. Alan yazın incelendiğinde bu tür müdahale çalışmaları, aile içi sorunlar, eğitim eksiklikleri, akran etkisi gibi risk faktörlerini hedefleyerek suça sürüklenmeyi önlemeyi amaçlayan programlar olabildiği gibi duygusal düzenleme, iletişim, problem çözme gibi sosyal beceri kazandırmayı hedefleyen müdahale programları da olabilmektedir. Kingston ve diğerlerinin (2016) çocuk ve ergenlerde antisosyal davranışların etkisini önlemeye yönelik davranışsal sorunlara yönelik gerçekleştirilen müdahale programlarının işlevselliğini inceledikleri çalışmalarına göre müdahale programları, çocuk ve ergenlerin işlevsellik düzeylerini artırmakta ve bu etki çok uzun yıllar etkilerini korumaktadır.

Müdahale programları, çok çeşitli hedefler doğrultusunda çeşitli bağlamlarda gerçekleştirilebilmektedir. Müdahale programlarının uygulandığı yerlerden biri olan okullar, çocuk ve ergenlere yönelik gerçekleştirilecek müdahalelerin düzenli ve sistematik bir şekilde gerçekleştirilebileceği bir bağlam sunabilmektedir. Çocuk ve ergenlerin günlerinin önemli bir bölümünü okulda geçiriyor olmaları okul temelli

müdahale programlarının önemini daha da artırmaktadır. Okul temelli müdahale programlarının işlevselliği üzerine yapılan araştırmalar, bu tür programların öğrencilerin sosyal, duygusal ve akademik gelişmelerini desteklemede etkili bir rol oynadığını göstermektedir. Baş'a (2019) göre okul temelli programlar, çocukların kendilerini rahatça ifade edebilmeleri, yaşam becerileri kazanmaları ve bu becerileri günlük hayatta da kullanabilmeleri bakımından son derece önemlidirler. Bu durumun temel nedeni okulların yalnızca çocukların akademik eğitim aldıkları bir yer olmamasından kaynaklanmaktadır. Okullar Beames ve arkadaşlarına (2020) göre öğrencilerin toplumsal yaşama dair pratikleri öğrendikleri, gelişimlerinde katkı sağlayacak becerileri öğrendikleri yerlerdir. Öyle ki sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı grupta yer alan çocukların toplumsallaşma süreçlerinin önemli ve bazen tek bir yer olduğu da unutulmamalıdır.

Kosterman ve arkadaşlarının (2019) gerçekleştirdiği boylamsal çalışma, okul temelli sosyal gelişime odaklanan müdahale programlarının özellikle eğitimin ilk yıllarında başlatılan çok bileşenli, sürdürülebilir ve kuramsal temele dayalı sosyal beceri programlarının, yetişkinlik döneminde sosyal işlevsellik, fiziksel sağlık ve psikolojik iyi oluş üzerinde 30'lu yaşlara kadar kalıcı etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Ayrıca, bu tür müdahale programlarının düşük sosyoekonomik düzeye sahip bireyler ve erkekler üzerinde daha etkili olduğu görülmektedir. Baş'a (2019) göre işlevsel müdahale programlarının ortak özellikleri; bütün okul yaşamını içermesi, yeterli uzunluk ve kapsama sahip olması, sosyo-kültürel ve gelişimsel özelliklerine duyarlılık göstermesi, teori temelli olması ve öğretmen eğitimini içermesi gibi unsurları içermektedir.

Öte yandan okul temelli gerçekleştirilen programların her zaman işlevsel olmayacağı ve hatta bazen müdahale programından kaynaklı zararların hedef kitle üzerinde olumsuz etkiler oluşturabileceği unutulmamalıdır. Özellikle risk grubunda yer alanların etiketlenmesi, müdahale programları geliştirilirken üzerinde önemle durulması gereken bir durumdur. Ayrıca yalnızca katılımcıların müdahale programına katılıyor olması bile önlenmek istenen risk faktörlerinin ortaya çıkmasını etkileyebilmektedir. Bu süreç literatürde 'iatrojenik zarar' olarak tanımlanmaktadır. Foulkes ve Stringaris (2023) okul temelli müdahale programlarında ortaya çıkan olumsuz durumların bir bölümünün iatrojenik zarardan kaynaklandığını belirtmektedir. Özellikle risk gruplarına yönelik müdahale programlarının yanlış planlanması ve uygulanması, beklenilenin aksine, çocuklarda olumsuz davranışların daha da artmasına yol açabilir.

Dishion ve diğerleri (1999) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, akran grubu müdahale programlarında ortaya çıkan iatrojenik zararın olası etkileri incelenmiştir. Bu çalışmada incelenen iki farklı deneysel kontrollü müdahale çalışmasından elde edilen bulgulara göre akran gruplarına yönelik gerçekleştirilen müdahalelerin ergenlerde, kontrol grubunda yer alanlara kıyasla problem davranışlarını ve yetişkinlikte olumsuz yaşam sonuçlarını artırdığı görülmektedir. Her iki çalışmada da yüksek risk grubu

içerisinde yer alan gençlerin, düşük risk grubundakilere göre iatrojenik zarardan daha olumsuz etkilendiği görülmektedir. Bu çalışmalar, özellikle yüksek risk grubundakilerin, akran grubu etkilerine karşı daha savunmasız olabileceğini ve bu tür işlevsel olmayan müdahale uygulamalarının problem davranışların pekişmesine neden olabileceğini göstermektedir.

Tüm bu bilgiler doğrultusunda, çocuk ve ergenlerin problemleriyle başa çıkmalarını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen çalışmaların, suça sürüklenme süreci başlamadan önce bütüncül risk faktörlerini içerecek şekilde kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Ancak, bu tür müdahale programları düzenlenirken uygulamaların hedef kitle üzerinde önlenmek istenen davranışların ortaya çıkmasına sebep olabileceği ihtimali ve uygulama grubunda olanların etiketlenilebileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir.

Sonuç

Bu çalışma, çocukların suça sürüklenmesi sürecinde etkili olan sosyal psikolojik faktörlere ilişkin kapsamlı bir gözden geçirme amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çocukların suça sürüklenme nedenleri, yalnızca bireysel faktörler bağlamında değil, çevresel ve toplumsal dinamiklerle ilişkilendirilerek bütüncül bir perspektifle ele alınmıştır. Bu noktada ilgili gözden geçirme çalışması sosyal psikoloji ve suç literatürünün kesişiminde konumlanmaktadır.

Araştırmada, çocukların suça sürüklenme sürecinde risk faktörlerinin dinamik yapısı incelenmiş ve zaman içerisinde değişebilecek bu faktörlerin olası etkilerine dikkat çekilmiştir. Çocukların suça sürüklenme süreci, çok boyutlu bir süreçtir ve bu sürecin olası etkilerini anlamak için yalnızca bireysel değişkenlere değil, sosyal, kültürel ve ekonomik etkenlerin bir arada toptan etkisine odaklanmak gerekmektedir. Bu çalışma ile çocukların suça sürüklenmesiyle ilgili mevcut çalışmaların politika yapıcılara ve bu alanda çalışmalar gerçekleştirecek uzmanlara, sorunun karmaşıklığı ve çok boyutluluğu hakkında farkındalık kazandırma amacı taşımaktadır. Bu kapsamda çocukların suça sürüklenmesiyle ilgili yapılacak çalışmalar, yalnızca bireysel faktörlere değil, aynı zamanda toplumsal yapıya ve çevresel faktörlere de odaklanmalıdır. Ayrıca bu çalışmada, internet ve sosyal medya kullanımının da etkisi ile çocukların riskli davranışlarına olan etkileri de ele alınmış ve çevrim içi süreçlerin bu bağlamdaki rolü vurgulanmıştır. İnternet ve sosyal medyanın, çocukların suça sürüklenmesinde kolaylaştırıcı bir ekosistem oluşturması bakımından gerçekleştirilecek araştırmalarda bu faktörlerin olası etkilerinin göz önünde bulundurulmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Çocukların suça sürüklenmesinde müdahale programlarının önemli bir yeri olduğu vurgulanmıştır. Okul temelli müdahale programlarının uygulamadaki pratikliği ve örnekleme ulaşabilmedeki kolaylıkları bakımından işlevsel olabileceği düşünülmektedir. Ancak, müdahale programlarının uzun vadeli etkileri üzerine yapılan araştırmalar göstermektedir ki müdahale programları her zaman hedef kitle üzerinde olumlu etkiler ortaya koymamaktadır. Bazı durumlarda müdahale programları, istenmeyen sonuçlara yol açabilmekte ve bu olumsuz etkiler uzun yıllarca devam edebilmektedir. Bu olgu, iatronik zarar olarak tanımlanmaktadır ve müdahale programı geliştirilirken ve

uygulanırken dikkate alınması gereken önemli bir faktördür. Bu tür zararların en aza indirilebilmesi için müdahale programlarının sürdürülebilir, kuramsal temele dayalı ve olası uzun vadeli etkilere odaklanarak tasarlanması büyük önem arz etmektedir. Ayrıca müdahale programlarının işlevselliği yalnızca kısa vadeli etkileriyle değil, uzun vadeli sonuçları da göz önünde bulundurularak değerlendirilmeli ve iyileştirilmelidir.

Sonuç olarak, çocukların suça sürüklenmesinin önlenmesi için daha kapsamlı ve uzun vadeli araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Hazırlanan müdahale programlarının yalnızca çocukların suça sürüklenmesini önleme amacı taşımayıp aynı zamanda çocukların psikososyal gelişimlerini destekleyecek şekilde tasarlanmaları gerekmektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalar, çeşitli müdahale programlarının karşılaştırmalı etkilerini derinlemesine incelemeli ve farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip çocuklar üzerinde yapılan müdahalelerin uzun vadeli sonuçları değerlendirilmelidir.

Kaynakça

Aazami, A., Valek, R., Ponce, A. N. ve Zare, H. (2023). Risk and Protective Factors and Interventions for reducing Juvenile Delinquency: a Systematic review. *Social Sciences*, 12 (9), 474.

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü (2023). *Adalet İstatistikleri*. 3 Ocak 2025 tarihinde adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22042024115644ADalet_ist-2023CALISMALARI59.pdf adresinden erişildi.

Alpaslan, E. (2022). *Suçta sürüklenen çocuklarda algılanan anne ve baba tutumlarının empati kurma becerileri ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Mersin Çağ Üniversitesi, Mersin.

Altınsoy, E. ve Kara, A. (2022). Children driven to crime and a criminal analysis of child crimes. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 11 (1), 75–108.

Andrews, D.A. ve Bonta, J. (2010). *The Psychology of Criminal Conduct* (5th ed.). Routledge.

Arıkan, M.F. (2021). *Suçta sürüklenen çocukların benlik uyum düzeylerinin ve psikolojik semptomlarının incelenmesi*. Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Aslan, Y. (2021). Suçta sürüklenen çocuklarla ilgili yapılan yayınların incelenmesi. *Anatolian Journal of Health Research*, 2 (3), 79-86.

Bae, S. M. (2017). The influence of strain factors, social control factors, self-control and computer use on adolescent cyber delinquency: Korean National Panel Study. *Children and Youth Services Review*, 78, 74–80.

Bartol, C. R. ve Bartol, A. M. (2021). *Criminal Behavior: A Psychological Approach* (12th ed.). Pearson Education.

- Baş, A. U. (2019). Okul-temelli önleme: Etkili okul-temelli önleme programlarının özellikleri. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2 (1), 73–94.
- Beames, J. R., Johnston, L., O'Dea, B., Torok, M., Christensen, H. ve Werner-Seidler, A. (2020). Addressing the mental health of school students: Perspectives of secondary school teachers and counselors. *International Journal of School and Educational Psychology*, 10 (1).
- Bülbül, S. ve Doğan, S. (2016). Suça sürüklenen çocukların durumu ve çözüm önerileri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 59 (1), 31-36.
- Corapci, F., ve Doğan, A. (2023). Çocuk ve ergenler için önleyici müdahale programları [Prevention programs for children and youth]. Nobel Akademik. 3 Ocak 2025 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/372409606_Cocuk_ve_ergenler_icin_onleyici_i_mudahale_programlari_Prevention_programs_for_children_and_youth adresinden erişildi.
- Çocuk Koruma Kanunu, *T.C. Resmî Gazete* (25876, 15 Temmuz 2005).
- Dishion, T. J., McCord, J. ve Poulin, F. (1999). When interventions harm: Peer groups and problem behavior. *American Psychologist*, 54 (9), 755–764.
- Erten, A. ve Yazar, Y. (2024). Children driven to crime and types of crimes frequently committed according to TUIK data. *International Journal of Düzce Educational Sciences*, 12 (2), 112-130.
- Foulkes, L. ve Stringaris, A. (2023). Do no harm: can school mental health interventions cause iatrogenic harm? *BJPsych Bulletin*, 47 (5), 267–269.
- Güneş, B. (2019). *Suça sürüklenen çocuklarda aileden algılanan sosyal desteğin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Karataş, Z., ve Mavili, A. (2019). Çocuk adalet sisteminde suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamalarda karşılaşılan sorunlar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19 (45), 1013-1043.
- Kayma, D., ve Gökler, R. (2021). Investigation of the correlation between crime and sociodemographic characteristics of juvenile delinquency. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10 (1), 1–10.
- Kennedy, T. D., Detullio, D. ve Millen, D. H. (2020). *Juvenile Delinquency*. (p. 47). Springer.
- Kingston, B., Bacallao, M., Smokowski, P., Sullivan, T. ve Sutherland, K. (2016). Constructing “Packages” of Evidence-Based Programs to Prevent Youth Violence: Processes and illustrative examples from the CDC’s Youth Violence Prevention Centers. *The Journal of Primary Prevention*, 37 (2), 141–163.
- Kosterman, R., Hawkins, J. D., Hill, K. G., Bailey, J., Catalano, R. F. ve Abbott, R. D. (2019). Effects of social development intervention in childhood on adult life at ages 30 to 39. *Prevention Science*, 20 (7), 986–995.

Loeber, R., Farrington, D. P. ve Petechuk, D. (2003). *Child Delinquency: Early Intervention and Prevention*. Child Delinquency Bulletin Series.

Lokmanoğlu, E., Çakmakkaya, B. Y., Altun, Z. ve Yıldırım, F. (2024). Sosyal medya bağlamında suça sürüklenen çocukların incelenmesi. *JSHSR*, 11 (112), 2149-2157.

Marcum, C. D., Higgins, G. E., Ricketts, M. L. ve Wolfe, S. E. (2014). Hacking in high school: cybercrime perpetration by juveniles. *Deviant Behavior*, 35 (7), 581–591.

Mlay, C. W. ve Mpeta, I. F. (2023). Factors associated with juvenile delinquency: A case of Arusha juvenile remand home in Arusha City-Tanzania East African. *Journal of Interdisciplinary Studies*, 6 (1), 147–161.

Morgado, A. (2020). O comportamento antissocial na adolescência: Continuidades e descontinuidades da transgressão à delinquência. *Revista de Psicologia da Criança e do Adolescente*, 10 (2), 87–103.

Osher, D., Quinn, M., Poirier, J. ve Rutherford, R. (2003). Deconstructing the pipeline: Using efficiency, effectiveness, and cost-benefit data to reduce minority youthincarceration. *New Directions for Youth Development*, 99, 91120.

Öğüt, O., Dursun, Y., Şişmanlar, Ş. G., Coşkun, A. ve Sarı, U. (2020). Suça sürüklenen çocukların sosyo-demografik özellikleri, algılanan aile işlevselliğinin ve anne baba tutumlarının suça sürüklenme üzerine etkisinin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21 (5), 531-536.

Öztürk, N. (2013). *Suçta sürüklenen çocukların risk alma davranışlarının ve problem çözüme becerilerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Haliç Üniversitesi, İstanbul.

Reid, J. A. (2011). Crime and Personality: Personality Theory and Criminality Examined. *Inquiries Journal*, 3 (1).

Rode, D., Kabzińska, J., Rode, M., Habzda-Siwiek, E. and Boduszek, D. (2024), "Forensic mental health assessments of juvenile misdemeanor cases involving demoralization (status offenses) and delinquency". *Journal of Criminal Psychology*, 14 (2), 180-195.

Sawyer, S. M., Azzopardi, P. S., Wickremarathne, D. ve Patton, G. C. (2018). The age of adolescence. *The Lancet Child and Adolescent Health*, 2 (3), 223–228.

Topçuoğlu, T. (2014). Çocuk suçluluğu ve gelişimsel (risk-odaklı) suç önleme. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (Özel Sayı 1), 217-226.

Türkiye İstatistik Kurumu (2023). *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri-2022*. 5 Ocak 2025 tarihinde tuik.gov.tr adresinden erişildi.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). *Strengthening the resilience of youth against crime*. United Nations. 3 Ocak 2025 tarihinde <https://www.unodc.org/unodc/en/justice-and-prison-reform/cpcj-crime-prevention-youth.html> adresinden erişildi.

Werner-Seidler, A., Spanos, S., Calfar, A. L., Perry, Y., Torok, M., O'Dea, B., Christensen, H. ve Newby, J. M. (2021). School-based depression and anxiety prevention programs: An updated systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 89, 102079.

Yüce, O. (2019). *Suçta sürüklenen çocukların rehabilitesinde çocuk mahkemelerinin rolü: Sakarya örneği*. Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Yüksel, T. K. (2024). Suçta sürüklenen çocuklara yönelik değerlendirme. *Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 69–110.